

Samenvatting Online Orde sessie & Factsheet Black Box van gemeentelijke online monitoring

De lokale overheid staat voor de veiligheid van iedere inwoner, zowel offline als online. Vroegsignalering op het gebied van openbare orde en veiligheid is daarbij van essentieel belang, zeker ook online. Het belang van gemeentelijke online monitoring wordt dus steeds groter. Op 8 juli heeft de Online Orde sessie plaatsgevonden over de juridische mogelijkheden van online vroegsignalering met advocaten Cees van de Sanden, Heleen Peters en bestuursadviseur Ewout Smeerdijk. Deze sessie heeft geresulteerd in deze handreiking. De sessie is terug te kijken via onze website nh-sv.nl (inlog verplicht).

In deze handreiking is informatie verwerkt van zowel de advocaten als ook de Factsheet van NHL Stenden & Rijksuniversiteit Groningen: Black box van gemeentelijke online monitoring. Op basis hiervan geven wij in deze handreiking een aantal juridische overwegingen mee.

Uit onderzoek van NHL Stenden & Rijksuniversiteit Groningen is gebleken dat 75% van de gemeenten online monitoring tools gebruikt.

Vraagstelling:

"Mogen gemeenten online monitoren als er dreiging bestaat voor verstoring van de lokale openbare orde, en zo ja, aan welke voorwaarden dient er in dat geval te worden voldaan?"

De vraag wat er ten aanzien van online monitoren op dit moment wel of niet mag, is niet eenduidig te beantwoorden en is daarnaast sterk casuïstisch. De online aanwezigheid van gemeenten is in sommige situaties essentieel, uitgaande van (beperkte) mogelijkheden.

Hoe definieert NHL Stenden & Rijksuniversiteit Groningen online monitoring?

Online monitoring als praktijk, omvat het anticiperen op veiligheidsrisico's, het actief opsporen van vragen en opmerkingen over de gemeente en het analyseren van opkomende issues van reputatie-uitingen over de gemeente.

1 Let op: er is in feite geen wettelijke basis

Op dit moment is er geen nadrukkelijke, wettelijke basis voor het monitoren van de online-activiteiten van burgers ten behoeve van vroegsignalering. Desondanks worden wel de bestuurlijke behoeften en maatschappelijke noodzaak gevoeld om tijdig te kunnen beschikken over relevante informatie om te kunnen anticiperen op (dreigende) verstoringen. Het gebrek aan een expliciete basis betekent echter niet dat er niets mag. Het verdient sterke aanbeveling en het is te verwachten dat online monitoring door gemeenten in het kader van handhaving openbare orde in de toekomst een expliciete wettelijke basis zal gaan krijgen. Dit laat echter waarschijnlijk nog wel enige tijd op zich wachten. Tot dat moment is de vraag hoe lokale overheden op verantwoorde wijze online kunnen monitoren.

2 Aangrenzende wetgeving

Geen wettelijke basis, maar wel een handvat biedt artikel 172 Gemeentewet en de zorgplicht van de gemeenten. Volgens de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag rust op gemeenten een publieke taak om de persoonlijke levenssfeer van haar inwoners naar vermogen te beschermen.

Artikel 172 Gemeentewet belast de burgemeester met de handhaving van de openbare orde (verder niet gedefinieerd). Een dergelijke taak en bevoegdheid zijn in veel gevallen ook vastgelegd in de Algemene Plaatselijke Verordening. De openbare orde kan dan ook de digitale openbare orde en verstoring van de fysieke openbare orde vanuit het digitale domein omvatten. Daarnaast hebben gemeenten een zorgplicht voor inwoners. Deze strekt zich mede uit tot het digitale domein. In het volgende deelstuk van deze handreiking geven wij juridische overwegingen op basis van de Gemeentewet, de AVG en artikel 8 EVRM.

3 Juridische overwegingen (op basis aangrenzende wetgeving)

DO

- Uitvoeren van gemeentelijke **zorgplicht** om inwoners te beschermen
- Privéaccounts alleen wanneer de inwoner dit kan **verwachten** (moet voorzienbaar zijn)
- Vaststellen in hoeverre er sprake is van **persoonsgegevens** en van **verwerking** (het verzamelen van gegevens en het online kijken vallen onder 'verwerking')
- Verwerking moet **noodzakelijk** zijn voor de uitvoering van een wettelijke publieke taak
- Informatie alleen gebruiken voor (vooraf) **bepaald doel** (doelbinding)
- Afwegen of het doel en de mate van verwerking in **verhouding** staan tot de inbreuk op de privacy

DON'T

- Alles wat online **openbaar** is gewoon gebruiken
- **Stelselmatig** volgen van (specifieke) personen
- **Besloten** bronnen monitoren
- **Nepaccounts** gebruiken (daarvoor is geen wettelijke basis)

Punten om op te nemen in schriftelijk protocol

Het is van belang om een intern, schriftelijk protocol op te maken ten aanzien van de online monitoring. Bij een protocol zou je kunnen denken aan de volgende vragen die beantwoord moeten worden:

- Wie is bevoegd om te monitoren?
- In welke gevallen, welke "aanwijzing"?
- In welke gevallen betrek je de Functionaris Gegevensbescherming (FG) bij de online monitoring?
- Welke bronnen gebruik je?
- Hoe intens/frequent wordt er gemonitord?
- Vanaf welke computer/IP-adres wordt er gemonitord?
- Voorafgaande toetsing door onafhankelijke privacy functionaris? (intern/extern)
- Wie er wordt geraadpleegd bij onvoorziene omstandigheden?
- Hoe, waar, en hoe lang worden er persoonsgegevens opgeslagen of verwerkt?
- Hoe communiceren wij dit protocol in- en extern?

4 Overleg & afstemming binnen driehoek (en dus tussen OOV en burgemeester)

Rol van de driehoek:

Het is van cruciaal belang dat in het kader van de mogelijkheden goed overleg en afstemming plaatsvindt binnen de driehoek. De driehoek moet een plek zijn waarin 'situaties' veilig en vertrouwd kunnen worden besproken. Dit vergt ook een goed contact tussen monitorende ambtenaar en burgemeester, welke laatste bij het driehoeksoverleg betrokken is.

De basis moet intern op orde zijn. De 'monitorende' ambtenaar moet hierbij interne backup hebben en er moet afstemming hebben plaatsgevonden over wat er allemaal mag en kan en met welk doel. Hierdoor kan in verschillende situaties het protocol als leidraad worden gebruikt.